

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12.09.2007, sp. zn. 31 Odo 677/2005, ECLI:CZ:NS:2007:31.ODO.677.2005.1

Číslo: 24/2008

Právní věta: Splnění závazku náležejícího do společného jmění manželů, sjednaného jen jedním z manželů, nemůže věřitel v nalézacím řízení vymoci po druhém z těchto manželů; právo věřitele domáhat se při výkonu rozhodnutí nebo exekuci uspokojení závazku povinného manžela postižením společného jmění manželů tím není dotčeno.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 12.09.2007

Spisová značka: 31 Odo 677/2005

Číslo rozhodnutí: 24

Číslo sešitu: 3

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Společné jmění manželů

Předpisy:

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

O k r e s n í s o u d v Novém Jičíně rozsudkem ze dne 9. 4. 2002, ve znění doplňujícího rozsudku ze dne 19. 9. 2003, uložil prvnímu, třetímu a čtvrté žalovaným zaplatit žalobkyni částku 219 887,90 Kč s úrokem z prodlení ve výši 21 % z částky 216 393 Kč od 18. 4. 2001 do zaplacení, s tím, že plněním jednoho ze žalovaných zaniká v rozsahu tohoto plnění povinnost ostatních žalovaných a že třetí a čtvrtá žalovaní jsou zavázáni zaplatit žalobkyni tuto částku společně a nerozdílně (výrok I.), žalobu, již se žalobkyně domáhala, aby druhé žalované byla uložena povinnost zaplatit společně a nerozdílně s prvním žalovaným částku 219 887,90 Kč s úrokem z prodlení ve výši 21 % z částky 216 393 Kč od 18. 4. 2001 do zaplacení zamítl (výrok III.) a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výroky II. a IV.).

Soud prvního stupně na základě provedeného dokazování dospěl k závěru, že dne 4. 10. 1999 byla mezi žalobkyní a prvním žalovaným (jako dlužníkem) a druhou žalovanou (jako spoludlužníkem) uzavřena smlouva o poskytnutí překlenovacího úvěru a úvěru ze stavebního spoření (dále jen „smlouva o úvěru“), na základě které se žalobkyně zavázala prvnímu žalovanému poskytnout (a následně mu i poskytla) překlenovací úvěr ve výši 290 000 Kč, s tím, že třetí a čtvrtá žalovaní převzali „za závazek z úvěru“ ručení podle ustanovení § 303 obch. zák. Jelikož pohledávka žalobkyně zůstala v rozsahu částky 216 393 Kč (jako jistiny), částky 3114,90 Kč (jako úroků z prodlení kapitalizovaných k 17. 4. 2001) a poplatku za vedení účtu a za podání žaloby (dle sazebníku) v částkách 40 Kč a 300 Kč neuhrazena, soud prvního stupně žalobě vůči prvnímu, třetímu a čtvrté žalovaným vyhověl. Ve vztahu ke druhé žalované pak uzavřel, že tato nepřevzala závazek k zaplacení

jistiny ze smlouvy o překlenovacím úvěru (jehož úhrada je předmětem řízení), pročež vůči ní shledal žalobou uplatněný požadavek nedůvodným.

K odvolání žalobkyně K r a j s k ý s o u d v Ostravě rozsudkem ze dne 4. 11. 2004, rozsudek soudu prvního stupně:

a/ změnil tak, že druhé žalované uložil zaplatit žalobkyni 380 Kč;

b/ jinak jej v zamítavém výroku ve věci samé a ve výroku o náhradě nákladů řízení mezi žalobkyní a druhou žalovanou potvrdil (první výrok) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (druhý výrok).

Odvolací soud přitakal závěru soudu prvního stupně, podle něhož ze smlouvy o úvěru (ani z úvěrových podmínek) nevyplývá povinnost druhé žalované k úhradě „dlužné jistiny“ a úroků z prodlení z překlenovacího úvěru, když touto smlouvou „převzala“ pouze závazek splácet společně a nerozdílně s prvním žalovaným (jako dlužníkem) úroky, úhrady dle sazebníku spořitelny a případné sankce zálohovými splátkami úroků ve výši 2710 Kč. Takovou povinnost druhé žalované nedovodil soud ani podle článku V. A. 7. smlouvy o úvěru, když druhá žalovaná nebyla žalobkyní k úhradě dluhu z překlenovacího úvěru („nesplaceného do čtyř let od jeho poskytnutí“) vyzvána.

Podle přesvědčení odvolacího soudu druhá žalovaná za závazek ze smlouvy o úvěru neodpovídá „ani jako za závazek ze společného jmění manželů“, když „závazek zaplatit jistinu a úroky z prodlení nebyl jako solidární závazek ve smlouvě dohodnut.“ Proto odvolací soud shledal rozhodnutí soudu prvního stupně v zamítavém výroku ve věci samé (kromě částky 380 Kč) správným.

Proti rozsudku odvolacího soudu (s výjimkou měnícího výroku ve věci samé) podala žalobkyně včasné dovolání, přisuzujíc po právní stránce zásadní význam řešení otázky, zda „se součástí společného jmění manželů stane a jako jeho součást má být vypořádán takový závazek, který za trvání manželství úvěrovou smlouvou nepochybně převzal pouze jeden z manželů (první žalovaný), zatímco druhý z manželů (druhá žalovaná) tento závazek sice výslovně nepřevzal, avšak s uzavřením takové úvěrové smlouvy vyjádřil souhlas svým podpisem na písemném vyhotovení smlouvy jako její smluvní strana.“

Dovolatelka zdůrazňuje, že smlouva o úvěru byla uzavřena v době trvání manželství prvního a druhé žalovaných (viz záhlaví smlouvy o úvěru a tvrzení druhé žalované v odporu proti platebnímu rozkazu), pročež závazky z této smlouvy vzniklé tvoří ve smyslu ustanovení § 143 odst. 1 písm. b) obč. zák. společné jmění manželů. Z ustanovení § 145 odst. 3 obč. zák. je pak nepochybné, že závazky, které tvoří společné jmění manželů, plní oba manželé společně a nerozdílně. V situaci, kdy solidární odpovědnost obou manželů za splnění závazků tvořících součást společného jmění manželů je založena přímo zákonem, není podle dovolatelky významné, zda se druhá žalovaná „ke splácení překlenovacího úvěru a úroků z prodlení“ smluvně zavázala. Jestliže soudy nižších stupňů opodstatněnost žalobou uplatněného nároku vůči druhé žalované „neposoudily podle všech relevantních právních norem,“ dopustily se podle dovolatelky chybného právního posouzení věci.

Dále dovolatelka soudům nižších stupňů vytýká nesplnění poučovací povinnosti podle ustanovení § 118a o. s. ř. k případnému doplnění tvrzení o skutkovém stavu co do existence společného jmění prvního a druhé žalovaných, jeho zániku a případného vypořádání.

Proto dovolatelka požaduje, aby Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu v rozsahu dovoláním dotčeném a v témže rozsahu i rozhodnutí soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

N e j v y š š í s o u d dovolání zamítl.

Z odůvodnění:

Tříčlenný senát č. 29, který měl podle rozvrhu práce Nejvyššího soudu dovolání projednat a rozhodnout o něm, při úvaze o tom, zda splnění závazku, který jednomu z manželů vznikl za trvání manželství, může věřitel v nalézacím řízení soudně vymoci i po druhém z manželů, dospěl k právnímu názoru odlišnému od toho, který byl vyjádřen v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne ze dne 28. 7. 2004, sp. zn. [32 Odo 529/2003](#) a v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2004, sp. zn. [32 Odo 1082/2003](#). Proto rozhodl o postoupení věci (dle § 20 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů) k rozhodnutí velkému senátu občanskoprávního a obchodního kolegia. Velký senát občanskoprávního a obchodního kolegia pak věc projednal a rozhodl o ní v souladu s ustanoveními § 19 a § 20 odst. 1 uvedeného zákona.

Nejvyšší soud shledal dovolání přípustným podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. Po právní stránce zásadní význam přitom přisuzuje řešení otázky, zda splnění závazku, který jednomu z manželů vznikl za trvání manželství, může věřitel v nalézacím řízení soudně vymoci i po druhém z manželů (zda ve sporu o splnění takového závazku je druhý manžel pasívně věcně legitimován).

Nejvyšší soud se věcí zabýval nejprve v rovině správnosti právního posouzení věci, jemuž je vyhrazen dovolací důvod dle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Podle ustanovení § 143 odst. 1 obč. zák., společné jmění manželů tvoří

a/ majetek nabytý některým z manželů nebo jimi oběma společně za trvání manželství, s výjimkou majetku získaného dědictvím nebo darem, majetku nabytého jedním z manželů za majetek náležející do výlučného vlastnictví tohoto manžela, jakož i věcí, které podle své povahy slouží osobní potřebě jen jednoho z manželů, a věcí vydaných v rámci předpisů o restituci majetku jednoho z manželů, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství a nebo jemuž byla věc vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka,

b/ závazky, které některému z manželů nebo oběma manželům společně vznikly za trvání manželství, s výjimkou závazků týkajících se majetku, který náleží výhradně jednomu z nich, a závazků, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, které převzal jeden z nich bez souhlasu druhého.

Ustanovení § 145 obč. zák. pak určuje, že závazky, které tvoří společné jmění manželů, plní oba manželé společně a nerozdílně (odstavec 3). Z právních úkonů týkajících se společného jmění manželů jsou oprávněni a povinni oba manželé společně a nerozdílně (odstavec 4).

V této podobě platila citovaná ustanovení v době uzavření smlouvy o úvěru a jde rovněž o stávající znění občanského zákoníku.

K otázce, pro jejíž řešení připustil dovolání, se Nejvyšší soud vyslovil ve výše označeném rozsudku sp. zn. [32 Odo 529/2003](#) tak, že z dikce § 145 odst. 3 obč. zák. plyne, že u závazků, které tvoří společné jmění manželů, jsou manželé společnými dlužníky a že tato solidarita, založená přímo zákonem, vede ke všem důsledkům pasivní solidarity podle § 511 obč. zák. Odtud dovodil i právo věřitele domáhat se soudně splnění závazku po kterémkoliv z takto solidárně zavázaných dlužníků. V usnesení sp. zn. [32 Odo 1082/2003](#) se Nejvyšší soud zabýval sporem o plnění ze smlouvy o dílo, přičemž uzavřel, že vzhledem k tomu, že tento závazek vznikl v době, kdy trvalo manželství

tamějšího prvního žalovaného s tamější druhou žalovanou, je závazek uhradit sjednanou cenu zhotovených věcí podle § 143 odst. 1 písm. b) obč. zák. součástí jejich společného jmění manželů. S poukazem na ustanovení § 145 odst. 3 obč. zák. pak uzavřel, že závěr odvolacího soudu, že za tento závazek odpovídají oba tamější žalovaní společně a nerozdílně, je správný.

V právní teorii se k závěru, že závazek který vznikl za trvání manželství jednomu z manželů a který patří do společného jmění manželů podle § 143 odst. 1 písm. a) obč. zák., plní oba manželé společně a nerozdílně a že v takovém případě jsou manželé společnými dlužníky a tato zákonem založená solidarita manželů vede ke všem důsledkům pasivní solidarity podle ustanovení § 511 obč. zák., přihlašuje např. dílo Švestka, J. – Jehlička, O. – Škárová, M. – Spáčil, J. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. 10. vydání. Praha. C. H. Beck, 2006, str. 596 nebo dílo Dvořák, J.: Majetkové společenství manželů. Praha. ASPI Publishing, 2004, str. 113 a 114.

Odpověď na otázku, zda úprava obsažená v ustanovení § 145 odst. 3 obč. zák. zakládá společný závazek manželů (jenž může věřitel v nalézacím řízení úspěšně uplatnit vůči kterémukoliv z nich) i v případě, že šlo o závazek náležející do společného jmění manželů založený právním jednáním jen jednoho z nich, plyne podle přesvědčení Nejvyššího soudu především z úpravy závazkového práva (v občanském zákoníku a pro obchodní závazkové vztahy primárně v obchodním zákoníku).

Ustanovení § 145 odst. 3 obč. zák. nerozlišuje mezi důvody vzniku závazků náležejících do společného jmění manželů, z čehož se v intencích § 489 obč. zák. podává, že jde o závazky, jež mohly vzniknout z právních úkonů, zejména ze smluv, jakož i ze způsobené škody, z bezdůvodného obohacení nebo z jiných skutečností uvedených v zákoně.

Podle ustanovení § 490 obč. zák., vznik smluv, kterými se zakládají závazky, se řídí ustanoveními § 43 a násl. obč. zák., pokud dále není stanoveno jinak.

Z úpravy obsažené v ustanovení § 43 a násl. obč. zák. (pro obchodní závazky srov. zejména ustanovení § 269 a násl. obch. zák.) pak jako základní zásada promítající se do závazků vzniklých ze smluv plyne zásada pacta sunt servanda (smlouvy se mají dodržovat), jež se logicky může naplno prosadit jen mezi účastníky těchto smluv (mezi smluvními stranami). Proto také občanský zákoník (v ustanoveních § 524 až § 543) reguluje možné změny v osobě věřitele či dlužníka závazkového právního vztahu.

Představa, podle které splnění závazku náležejícího do společného jmění manželů, sjednaného jen jedním z manželů může věřitel v nalézacím řízení vymoci i (jen) po druhém z těchto manželů, vnáší značnou nejistotu do právních vztahů vzniklých na základě smluv, a to nejen na straně dlužníka, nýbrž i na straně věřitele, a zásadu, podle které z takto vzniklého závazku jsou co do smluveného ujednání oprávněny a povinny jeho smluvní strany, ve svém důsledku prolamuje a popírá.

Výše citované literární a judikatorní závěry v první řadě přehlížejí, že závazky náležející do společného jmění manželů nasmlouvané jedním z manželů, nemusí mít charakter peněžitých závazků, přičemž může jít o závazky, jež druhý manžel sice objektivně vzato splnit může (nepůjde o plnění vázané jen na osobu prvního manžela), nebude k tomu však odborně vybaven. Tak tomu bude např. tehdy, zaváže-li se manžel, který je podnikatelem, k provedení díla nebo dodání zboží, přičemž druhý z manželů, po kterém věřitel splnění závazku náležejícího do společného jmění vymáhá, podnikatelem není. Dovedeno ad absurdum by druhý manžel byl v režimu § 145 odst. 3 obč. zák. vázán povinnostmi plynoucími ze smlouvy, jejíž obsah nezná a stíhán sankcemi (smluvní pokuta, smluvený úrok z prodlení), o kterých nevěděl (jelikož se nepodílel na vzniku smlouvy).

V nejisté pozici se u závazků ze smluv obsahujících vzájemná práva a povinnosti smluvních stran (tzv. synallagmatické smlouvy) může ocitnout i věřitel. Nehledě k praktickým obtížím, jež by pro

obezřetné kontrahenty způsobovalo prověřování, zda uzavřením smlouvy s fyzickou osobou se neocitnou v nežádoucím a nechťeném smluvním vztahu i s jejím manželem, lze dopady názorů cit. výše ilustrovat právě na příkladu smlouvy o úvěru.

Jak plyne z dikce § 497 obch. zák., smlouvou o úvěru se zavazuje věřitel, že na požádání dlužníka poskytne v jeho prospěch peněžní prostředky do určité částky, a dlužník se zavazuje poskytnuté peněžní prostředky vrátit a zaplatit úroky.

Kdyby ze závazku ze smlouvy o úvěru náležejícího do společného jmění manželů leč sjednaného (jako dlužníkem) jen jedním z manželů byl oprávněn a povinen i druhý z manželů, pak by to pro věřitele znamenalo plnit svůj závazek z úvěrové smlouvy též na požádání druhého manžela (kdyby nešlo o účelový úvěr, byl by např. povinen poskytnout peněžní prostředky na jeho žádost druhému manželu). Přitom si lze dobře představit, že kdyby o poskytnutí úvěru žádal sám druhý manžel, věřitel by s ním úvěrovou smlouvu neuzavřel.

Na tomto základě lze s přihlédnutím k teleologickému výkladu zkoumaných ustanovení opodstatněně usuzovat, že úpravou obsaženou v ustanovení § 145 odst. 3 obč. zák. nezamýšlel zákonodárce prolomit princip autonomie vůle smluvních stran v procesu vzniku závazků ze smluv a vnutit jim jako zákonný důsledek vzniku smlouvy prostřednictvím institutu společného jmění manželů jako další smluvní stranu i manžela smluvní strany.

V tomto ohledu lze poukázat např. též na názor obsažený v díle Drápal, L. – Kurka, V.: Výkon rozhodnutí v soudním řízení. 1. vydání. Linde Praha a. s., Praha 2004 (str. 252 – 254), podle kterého ustanovení § 143 odst. 1 písm. b) obč. zák. svým obsahem a účelem nastoupilo na místo ustanovení § 147 obč. zák. (ve znění účinném před 1. 8. 1998), čímž zachovalo původní režim dopadu úpravy majetkového společenství manželů do poměru výkonu rozhodnutí.

Závěr, že ve spojení s úpravou obsaženou v ustanovení § 145 odst. 3 obč. zák. lze ustanovení § 143 odst. 1 písm. b) obč. zák. interpretovat též jako prolomení úpravy, podle které ze závazků vzniklých ze smluv jsou oprávněny a povinny smluvní strany (nejde-li o smlouvy sjednané přímo ve prospěch třetích osob), tudíž správný není.

Ostatně, kdyby vskutku mělo platit, že každý individuální závazek založený jedním z manželů se stává společným závazkem manželů i v tom smyslu, že jeho splnění může být samostatně vynuceno jen vůči druhému manželu, pak by byla nadbytečná úprava, jež v § 143 odst. 1 písm. b) obč. zák. hovoří i o závazcích, které vznikly oběma manželům společně. V pojetí kritizovaném výše by totiž každý závazek náležející do společného jmění manželů nasmlouvaný pouze jedním z manželů byl závazkem vzniklým oběma manželům společně.

Kromě toho by uvedené nutně vyvolalo problémy v exekučním řízení. Obecně totiž platí, že exekuce nařízená proti povinné fyzické osobě postihuje (logicky) nejen majetek ve společném jmění manželů, nýbrž i majetek ve výlučném vlastnictví povinné osoby. Vzhledem k tomu, že při nařízení exekuce není důvod zkoumat důvody vydání exekučního titulu (zde by jím byla vlastně jen existence společného jmění manželů s osobou, která svým jednáním závazek založila), v důsledku úpravy obsažené v § 44 odst. 7 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů by po doručení usnesení o nařízení exekuce byl blokován i výlučný majetek povinného jako manžela, vůči němuž byl exekuční titul vydán toliko v důsledku úpravy obsažené v § 145 odst. 3 obč. zák. Dopady interpretace kritizované výše by tedy přesáhly sféru majetkového společenství manželů, což úprava učiněná v rámci institutu tohoto majetkové společenství zjevně zamýšlet nemohla.

Právní posouzení věci odvolacím soudem je tudíž správné. Za této situace nemůže obstát ani námitka

nesplnění poučovací povinnosti podle ustanovení § 118a o. s. ř., jelikož tvrzení o skutkovém stavu co do existence společného jmění prvního a druhé žalovaných, jeho zániku a případného vypořádání, jsou z pohledu výše formulovaných právních závěrů pro věc bez významu.

Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání, dovolání jako neopodstatněné zamítl.